

19. Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. *Vascular plants of Ukraine: a nomenclatural checklist*. – Kiev, 1999. – 345 p.

20. Simon T. *A Magyarországi edényes flóra határozója. Harasztok – virágos növények*. – Budapest : Nemzeti tankönyvkiadó, 2000. – 976 old.

УДК 639.1.05. (477.87)

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ТЕРИТОРІЇ ЗАКАРПАТСЬКОЇ РІВНИНИ

Л. А. Потіш, А. Л. Потіш

*Кафедра лісівництва Ужгородського національного університету
Висвітлено результати дослідження мисливських угідь, особливостей ведення
мисливського господарства в рівнинній частині Закарпатської області. Установлено
види, що експлуатуються, відповідність класів бонітетів фактичній чисельності.*

Адреса: 88000, вул. Університетська, 14, м.Ужгород, Україна, e-mail: kaf-forest@u-hnu.edu.ua

FEATURES OF GAME MANAGEMENT ON TERRITORY OF THE ZAKARPATTYA LOWLAND

L. Potish, A. Potish

Department of forestry of Uzhgorod National University

*The results of research of game management on Zakarpatska lowland are presented.
Kinds which are exploited, accordance of bonitet classes to actual quantity have been defined.*

Uzhgorod National University, 88000 Universitetska str., 14, Uzhgorod, Ukraine, kaf-forest@u-hnu.edu.ua

Дослідники мисливської фауни Закарпаття основну увагу звертали на передгірську та гірську частини області. Рівнинна, із-за значної розораності та меліорованості, поряд із зменшенням лісовкритих площ, у мисливському відношенні мало привертала увагу вчених. Проте з другої половини ХХ століття саме тут відбуваються суттєві зміни в функціонуванні існуючих лісових комплексів. З'являються штучно створенні насадження, в культуру вводяться нові види дерев, збільшуються площі під виноградниками та садами, організовано мережу об'єктів природо-заповідного фонду, тощо. Все це безумовно вплинуло на функціонування комплексу мисливської фауни. При загальному збільшенні кількісних параметрів, а іноді зникнення окремих видів, мисливська фауна Закарпатської рівнини залишається об'єктом спортивного полювання.

Метою наших досліджень було встановити сучасний стан ведення мисливського господарства, видовий склад та чисельність мисливської фауни, а також характерні відмінності мисливського господарства в рівнинній частині Закарпатської області.

Для досягнення мети перед нами було поставлені наступні завдання:

- проаналізувати стан вивченості мисливської фауни Карпатського регіону, Закарпатської області зокрема;
- ознайомитися із структурою та сучасним станом ведення мисливського господарства мисливських організацій Закарпатської рівнини;
- встановити сучасний стан мисливської фауни, види, що експлуатуються найбільше;
- визначити проблеми та перспективи ведення мисливського господарства рівнинної частини Закарпатської області;

Адміністративно Закарпатська рівнина розташована в межах Ужгородського, Мукачівського, Берегівського та Виноградівського районів. Елементи її можна знайти і в розширених ділянках гірських долин – основних водотоків басейну р. Тиса, таких як,

річки Уж, Латориця, Тересва, Терєбля, Боржава. Такі території, як правило, густонаселені із розвинутою транспортною мережею – сильно урбанізовані. До складу рівнинної частини Закарпатської області входять як цілі адміністративні райони (Берегівський), так і окремі частини таких районів, як Ужгородський, Мукачівський, Виноградівський. Зменшення площ лісів на території Закарпатської області розпочалося із низовинних районів, які входять до Закарпатської рівнини – північного фрагменту Середньодунайської низовини.

Клімат рівнини перехідний — від теплого західноєвропейського до помірно-теплого континентального східноєвропейського з вологим літом і м'якою зимою. За ступенем вологості більша частина ґрунтів відноситься до свіжих і вологих. На долю земель з надмірним зволоженням приходить 0,4 % площі, вкритих лісовою рослинністю. Південне спрямування долин та Закарпатської рівнини загалом сприяє утворенню мікрокліматичних умов, захищених від північних циклонів. Ріки беруть початок у горах і по виході з гір набувають рис рівнинних рік. У передгір'ї вони мають широкі долини з терасованими схилами, добре розвинені заплави, звивисті розгалужені русла, які легко піддаються деформації.

При зборі матеріалу були використані наступні методи досліджень:

- ✓ Лісівничо-таксаційний — при встановленні кормових і захисних властивостей мисливських угідь у мисливському господарстві;
- ✓ Ботанічний — при визначенні основних видів рослин, які входять до складу кормів мисливських тварин;
- ✓ Біометричний — при обробці отриманих результатів досліджень;
- ✓ Анкетний — опитування працівників мисливських товариств;
- ✓ Камеральний — опрацювання документів, систематизація зібраних даних;
- ✓ Зоологічний — спостереження за мисливськими тваринами.

Об'єктами дослідження у Закарпатській області, зокрема в рівнинній частині, виступають: 1 державне господарство ДП «Виноградівське ЛГ», 19 громадських об'єднань Товариств мисливців та рибалок (ТМР).

При зборі інформації також використовувались матеріали «Проектів організації та мисливське упорядкування користувачів мисливських угідь», відомості статистичної зв'язності 2ТП мисливство та інформація, надана відділом мисливського господарства Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства.

Під час польових досліджень прийнято участь у проведенні таксації тварин, біотехнічних заходів, анкетування.

Дослідження тварин на території сучасної Закарпатської області, зокрема їх теріологічна та мисливська складова, в окремі історичні періоди характеризуються різною інтенсивністю. Закарпаття до 1946 року адміністративно належало до складу різних держав: Австро-Угорщини, Угорщини, Чехословаччини і було розташоване на східних рубежах цих країн. Оскільки до 1946 року окремої наукової установи в Закарпатті не було, то всі дослідження ссавців та птахів, що проводились тут, мали прикладний, переважно цільовий характер. У деяких випадках це була оцінка ресурсів у володіннях великих землевласників (таких як Шенборн, Перені та ін.), в іншому – узагальнення інформації про соціально-економічний стан Закарпаття, де містяться відомості й про склад і чисельність окремих видів тварин [1]. Окрім того, важливі дані щодо мисливської фауни, зокрема — особливості поширення ратичних і хижих тварин, знаходимо майже в кожному номері журналу «Карпатський мисливець» (Kárpáti vadász) [2] під загальною редакцією д-ра Фенцка Сно в період 1927-1933рр. Статті про тварин, авторами яких були викладачі гімназій, стосувалися переважно мисливської фауни, описи способів полювання на різні види. Фрагментарні дані про мисливську фауну наведені також у періодичних виданнях різноманітних наукових товариств, що існували на території Підкарпатської Русі (назва Закарпатської області до 1946 року) в 20-30-х роках ХХ століття.

Аналізуючи літературні відомості початку ХХ століття, слід відзначити, що узагальнюючої фауністичної роботи щодо ссавців на території Закарпаття не було, оскільки цю групу тварин часто розглядали як складову окремих галузей господарства, зокрема сільського та мисливського. Прикладом такого підходу можна вважати матеріал, наведений в монографії «Lovy v Karpatech» Ю. Комарека [3], де автор, описуючи свої мисливські подорожі в Підкарпатську Русь у 20-х роках ХХ століття, торкається питань поширення окремих видів ссавців, їх приуроченості до певних умов існування, кормових можливостей лісових угідь, питання взаємовідносин хижих і сільськогосподарських тварин тощо. Фрагментарні відомості про фауну знаходимо в багатьох виданнях початку ХХ століття. Однак інформація, яку можемо почерпнути з робіт чеських, угорських, польських дослідників не представляє цілісної картини стану мисливської фауни Закарпаття загалом.

Окремо слід звернути увагу на монографічну працю О. Грабара [5] про орнітофауну території сучасної Закарпатської області. Наведений ним перелік видів птахів містить інформацію і про мисливські види, хоча автор не ставить перед собою мету детального вивчення даного аспекту.

Створення в 1946 р. Ужгородського державного університету відкрило нові можливості для вивчення фауни цієї території, що розпочалося вже з 1947 р. Зоологи займаються питанням зв'язку поширення видів ссавців з природокліматичними зонами та деякими гірськими масивами та ін., а з 70-х років – вивчають статус окремих видів у складі фауни, динаміку популяцій, екто- та ендопаразитофауну, фізіологічні та анатомічні характеристики представників комахоїдних, кажанів і хижих.

Як відзначають дослідники стану вивченості теріофауни [13], у ХХ столітті мала місце певна нерівномірність дослідження окремих таксономічних груп. Станом на 1992 рік найбільше вивченими групами були гризуни і рукокрилі; гірша ситуація з вивченістю хижих, комахоїдних і ратичних. Також добре помітна територіальна нерівномірність у вивченості ссавців. Увагу зоологів більше привертає гірська частина області, меншою мірою – рівнинна. Разом з тим, саме рівнинна частина зазнавала значної трансформації внаслідок осушувальних меліоративних робіт. Зникають значні болотні масиви, такі як Чорний Мочар (Серне Мочар), значно зменшується площа рівнинних дібров. З другої половини ХХ століття основні водні артерії Закарпатської області зрегульовані шляхом побудови обмежувачих дамб і таким чином істотно зменшується площа заплів.

Слід звернути увагу, що перші зоологічні дослідження завжди мали на меті встановити господарський аспект виду, його промислове значення. І. І. Колошев [11] особливо акцентує увагу на перспективи заготівель хутрових, можливості використання окремих видів як промислових.

З 1945 року в Закарпатській області розпочинає свою роботу і громадська мисливська організація «Клуб мисливців та рибалок», яка в 1946 реорганізована в «Добровільне товариство мисливців та рибалок», яке згодом стало обласною організацією Українського товариства мисливців та рибалок (УТМР). Саме з ініціативи цього громадського об'єднання видавались різноманітні, переважно науково-популярні, видання. Мисливська фауна області стає предметом вивчення зоологів Ужгородського та Львівського державних університетів [9-13, 20, 24-29]. Відомості про мисливських птахів, можемо знайти у класичних орні-фауністичних роботах Л. А. Портенка [16], О. Б. Кістяківського [8], Ф. Й. Страутмана [21, 22], В. С. Талпоша [23], які менше звертали увагу на господарський аспект, а переважно на фауністичний.

З 80-х років ХХ століття інтерес до мисливської фауни не згасає і Закарпатська область, яка узагальнено віднесена до Карпатського регіону, є предметом досліджень в різних аспектах. Вчені розглядають як окремі систематичні групи [8, 21-23], фауну загалом [4], окреслюють напрями розвитку мисливського господарства [18-20, 28]. Початок ХХІ століття характерний більш акцентованою увагою вчених Заходу України до різноманітних питань мисливського господарства [6, 7, 14, 17, 30].

Загалом аналіз літератури дозволяє відмітити певну узагальненість трактування Карпатського регіону щодо мисливського районування, що відображено у «Настанові з упорядкування мисливських угідь» [15], де Закарпатська рівнина не відокремлена при класифікації мисливських угідь згідно з класом бонітету в межах природних зон для мисливської фауни загалом, а тільки для одного мисливського виду – фазана.

На середину 2012 року припав період перезакріплення мисливських угідь на території Закарпатської області, які були надані у користування в 1997 році. Найбільшим користувачем до 2012 року була обласна організація УТМР 575,000 га та Закарпатська обласна організація товариства мисливців та рибалок «Лісівник», інші 5 користувачів склали незначну долю серед мисливських товариств користувачів мисливських угідь. В 2012 році на основі низових колективів райорганізацій УТМР та частково ЗО ТМР «Лісівник» утворились різноманітні громадські об'єднання мисливців та рибалок (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл площі між користувачами та місцезнаходження мисливських угідь на території Закарпатської рівнини

№ п/п	Назва користувача мисливських угідь	Площа, тис. га		Адміністративне розташування
		загалом	в рівнинній частині	
1	2	3	4	5
1.	ТМР «Гармонія»	4128	4128	Ужгородський р-н с. Галоч
2.	ТМ «СІД»	4811	4811	Ужгородський р-н смт Середне
3.	ТМР «Світанок»	3309	3309	Ужгородський р-н с. Руські комаровці
4.	ТМР «Сгер»	3101	1001	Ужгородський р-н с. Горяни
5.	Ужгородська р/о УТМР	9117	4628	Ужгородський р-н м. Ужгород
6.	ТМР «Латорца»	3340	3340	Ужгородський р-н с. Мала Добронь
7.	Уж. ТМР «Тиса»	6562	6562	Ужгородський р-н м. Ужгород
8.	ТМ «Сент Губертус»	3112	3112	Ужгородський р-н с. Велика Добронь
9.	ТМР «Хантер»	5506	5506	Ужгородський р-н м. Ужгород
10.	ТМР «Берегівське»	31329	31329	Берегівський р-н м. Берегово
11.	ДП «Виноградівське ЛГ»	4251	4251	Виноградівський р-н м. Виногадово
12.	ТМР «Зелений Клен»	3612	3110	Мукачівський р-н с. Нижній Коропець
13.	ТМР «Притисянське»	3812	3812	Виноградівський р-н с. Сасово
14.	ТМР «Берегуйфолу»	3046	3046	Берегівський р-н с. Берегуйфолу
15.	Виноградівська р/о УТМР	24478	24444	Виноградівський р-н м. Виногадово
16.	ТМР «Тиса»	4584	4584	Виноградівський р-н с. Пийтерфолув
17.	ТМР «Сокол»	5905	5905	Мукачівський р-н с. Страбичків
18.	ТМР «Острож»	7877	7877	Мукачівський р-н м. Мукачево
19.	ТМР «Нодь Ердев»	5566	5666	Берегівський р-н с. Гуг
20.	ТМР «Сюрте»	3209	3209	Ужгородський р-н с. Сюрте

Найбільшим по площі мисливських угідь, наданих в користування, є громадське об'єднання ТМР «Берегівське», а найменшим – ТМР «Берегуйфолу». Переважна більшість товариств отримала в користування угіддя від 3000 до 5000 га. Десять товариств знаходяться на території Ужгородського району, три товариства на території Берегівського району, чотири товариства – на території Виноградівського району та три товариства – на території Мукачівського району. Варто зазначити, що різниця між досліджуваними і фактичними площами пояснюється їх географічним положенням, а саме розміщенням частини площ товариств в передгірській частині Закарпатської області.

Загальна площа мисливських угідь території дослідження складає 137040,7 гектарів. За типом польові угіддя складають 103750,9 гектарів (75 %), лісові – 26365 (20 %), водно-болотні – 6924,9 га, (5 %). Польові угіддя – це переважно рілля, сади, виноградники, фермерських господарств невеликих за площею.

Фауна мисливських видів Закарпатської рівнини представлена 31 видом птахів та ссавців. Серед видів, які добуваються, переважають дрібні хутрові види та пернаті. Ратичні представлені такими видами, як козуля та кабан. Серед мисливських птахів основними видами є фазан, сіра куріпка та крижень. Інші види пернатих поширені нерівномірно, інформація про них сумнівна, що очевидно пов'язано із низьким рівнем обізнаності мисливців. Відсоткове співвідношення різних груп мисливської фауни наведено на рис. 1.

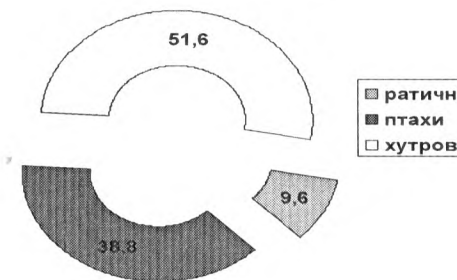

Рис. 1. Відсоткове співвідношення різних груп мисливської фауни Закарпатської рівнини

При аналізі чисельності видів мисливської фауни нами було використано відомості 2ТП, але тільки з 2012 року, оскільки порівняти відомості по колишнім користувачам і сучасним немає можливості. Відомості по перелітним видам не відображають реальної чисельності, тому за основу взято осілі види, які обліковуються під час після сезонної таксації станом на 01.02. поточного року.

Детальні відомості по чисельності основних видів наведені в таблиці 2. Найбільша чисельність ратичних спостерігається в Берегівському адміністративному районі, де їх сукупна кількість складає 527 голів, що пов'язано із концентрацією ділянок рівнинних лісів саме в цьому районі. На другому місці по чисельності ратичних – Виноградівський район, де загалом обліковано 436 особин. Інші 228 із загальної кількості ратичних (1191) обліковані товариствами Мукачівського та Ужгородського районів.

Чисельність хутрових та пернатих вказує на те, що Закарпатська рівнина є осередком існування північних популяцій окремих видів в межах Середньодунайської низовини.

Відомості про чисельність видів мисливської фауни демонструє намагання окремих товариств штучно підвищити чисельність ратичних та на зниження чисельності лисиці та борсука. Чисельність зайця та фазана, згідно наших спостережень, є об'єктивною і може бути прийнята за основу при проведенні робіт по мисливському упорядкуванню.

Чисельність мігруючих видів, які є об'єктами полювання тільки локально, використовуються як об'єкти полювання окремими мисливцями. Дані чисельності не відображають реальної ситуації і не можуть слугувати для об'єктивної оцінки їх потенціалу як мисливських видів.

Аналіз класів бонітетів вказує, що у всіх без винятку товариств визначено III клас бонітету для фазана та зайця-русака та III – IV клас бонітету для кабана та козулі. Обстеження рівнинних ділянок лісів вказує, що чисельність кабана в окремих місцях значно перевищує оптимальну і це може призвести до збільшення шкодочинності цього виду сільському господарству. Визначення III класу бонітету для фазана та зайця – русака не відображає репродуктивний потенціал цих видів на території Закарпатської рівнини і потребує уточнення.

Таким чином, аналіз чисельності мисливських видів вказує на відносний характер облікових даних та визначення класів бонітетів. Це, на наш погляд, пов'язано із відсутністю фахівців мисливствознавців у переважній більшості користувачів угідь.

Висновки

1. На території Закарпатської рівнини мисливське господарства ведуть 19 громадських організацій товариств мисливців та рибалок та одне державне підприємство – «Виноградівське ЛГ», (загальна площа 137040,7 га);

2. Сучасний склад мисливської фауни нараховує 31 вид, з яких у кількісному відношенні найбільше експлуатуються птахи (4 види), найменше ссавці (3 види);

3. На досліджуваній території відсутні угіддя I-го класу бонітету а переважають 2 та 3 класи, зрідка наблизений до 4-го клас бонітетів.

4. Через неузгодженість між користувачами мисливських угідь та виробниками сільськогосподарської продукції виникають конфліктні ситуації через шкоду заподіяну мисливськими тваринами, зокрема ратичними, що спричинено необ'єктивними відомостями обліку;

5. Основною проблемою ведення мисливського господарства рівнинної частини Закарпатської області є значна урбанізація території та інтенсифікація ведення сільського господарства.

Динаміка чисельності основних мисливських тварин за останні 2 роки, голів

Користувач мисливських угідь	Види тварин											
	Козуля		Кабан		Засць-русак		Лисиця		Фазан		Сіра куріпка	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.ГО «Товариство мисливців та рибалок «Гармонія»	-	-	-	-	700	1028	42	35	1100	2012	75	80
2.ГО «Товариство мисливців «СІД»	15	15	14	6	584	600	63	49	1225	1430	81	50
3.ГО Мисливців та рибалок «Світанок»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.ГО Товариство мисливців та рибалок «Єгер»	-	-	-	-	375	294	45	14	595	775	-	-
5.ГО «Ужгородська районна організація УТМР»	27	18	19	9	1914	756	1914	55	2189	1892	124	43
6.ГО «Товариство мисливців та рибалок «Латорця»	14	10	18	17	235	369	15	14	680	1575	185	198
7.ГО Ужгородського товариства мисливців та рибалок «Тиса»	8	11	-	-	840	799	25	20	1265	1270	77	183
8.ГО «Великодобронське ТМ «Сент Губертус»	12	6	23	20	504	218	13	18	650	824	95	46
9.ГО «Товариство мисливців та рибалок Хангер»	-	-	-	-	449	423	15	11	813	995	379	459
10.ГО «Берегівське районне товариство мисливців та рибалок»	228	231	130	140	5860	3994	609	728	11960	9190	1750	2144

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
11.ДП «Виноградівське лісове господарство»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.ГО Товариство мисливців та рибалок «Зелений клен»	5	5	6	5	366	320	15	12	456	475	186	200
13.ГО «Товариство мисливців та рибалок «Притисянське»	25	11	6	11	130	250	10	9	310	843	60	17
14.ГО Товариство мисливців та рибалок «Берегуйфолу»	43	43	33	33	290	285	38	39	535	525	-	-
15.ГО «Виноградівська районна організація УТМР»	143	174	80	145	2258	1927	2258	78	446	5680	1981	1555
16.ГО «Тов мисливців та рибалок «Тиса»	40	75	27	20	288	171	22	24	823	630	90	75
17.ГО «Мукачівське рай товариство мисливців та рибалок «Сокіл»	34	37	20	26	450	540	12	18	1100	1540	400	425
18.ГО Мукачівського районного товариства мисливців та рибалок «Острож»		22	-	21	317	304	44	32	672	1211	397	336
19.ГО Товариства мисливців та рибалок «Нодь Ердев»	46	52	19	28	192	388	25	39	-	736	-	240
20.Товариство мисливців та рибалок «Сюрте»	-	-	-	-	312	265	18	6	752	752	60	72
Разом:	686	710	395	481	16064	12931	5183	1201	25571	32355	5940	6123

1. Лехоську Т. Вегетативне Монографія І. / Лехоську Т. – Ужгород, 1881. – 463 а.
2. Єно Ф. Карпатський мисливець / Єно Ф. – Ужгород, 1986. 12-16.
3. Копняк Л. Лоу в Карпатях. / Копняк Л. — Прага: Orbis, 1960. – 307 пр.
4. Волох Д. М. Підковані мисли / Д. М. Волох, Ю. І. Крючко // Червона книга України. Тваринний світ. – К.: Укр. енциклопедичний М. П. Бажана, 1994. – С. 376.
5. Трайбар Д. Писемне Подкарпатської Русі / Трайбар Д. – Ужгород, Подкарпатська Русь. – Ужгород, 1931. – Роч. 8. – С. 152-181.
6. Гунчак М. Стан подлужцїй колонних тварин у Карпатах / Гунчак М. // Великі ссаці Карпат. — Івано-Франківськ: Свіреся, 2000. – С. 7-11.
7. Загороднюк І. Мисливська методика України / Загороднюк І., Дикий І. – Львів, 2012. – 21-44с.
8. Кізяківський О. Б. Писемні Закарпатської області // Праці н-ту зоології / Кізяківський О. Б. – К.: Вид-во АН УРСР. – 1950. – С. 3-77.
9. Кожешев І. Н. Крайній очерк фауни гурзунов Закарпатської області // Нач. зап. Ужгор. гос. ун-та. / Кожешев І. Н. – Львів: Вид-во Львів. ун-та, 1953. – 8 (биол.) – С. 143-158.
10. Кожешев І. Н. О вердикатам расносмотреннїи млекопитающїх Закарпатья / Кожешев І. Н. // Доклады и сообщ. УжДУ. Сер. биол. – 1957. – № 1. – С. 29.
11. Кожешев І. Н. Хребетні тварини Українських Карпат і їх господарське значення // Охороняймо природу! / Кожешев І. Н. – Ужгород, 1964. – С. 176-191.
12. Корчинецький Д. В. Желтогорля и полевка мыши Закарпатья. Деморф. дисс. канд. биол. наук. / Корчинецький Д. В. — К., 1980. – 21 с.
13. Корчинецький О. В. Гурзуны Украинских Карпат (покази исследований) // Вопросы охраны и рационального использования растительного и животного мира Украинских Карпат. / Корчинецький О. В. – Ужгород, 1988. – С. 156-173.
14. Дуняк М. М. Біоценологічна роль та мисливсько-господарське значення великих хижаків Українських Карпат / Дуняк М. М. — Львів, 2013. – 20с.
15. Насаново з упередження мисливських угів / Під ред. М.В. Шадури. — Державний комітет лісового господарства України. – Київ, 2002. – 113с.
16. Порченко Л. Д. Очерк фауны тины Закарпатья // Сб. намяти акад. П.П. Сучикина. / Порченко Л. Д. — М.: АН СССР. – 1950. – С. 301-359.
17. Полюш Д. А. Ссаєні Закарпатської області / Полюш Д. А., Башта А. Т. В. – Львів, 2007. – 256с.
18. Рижак І. В. Напрами оптимізації мисливства західного регіону України / І. В. Рижак. – Львів, 1999. – 202с.
19. Рижак І. В. Напрами оптимізації ведення мисливства в рієнних лісах заходу України. / Рижак І. В. — Львів, 1997. – 24 с.
20. Сокур І. Т. Звірі Радянських Карпат і їх господарське значення / І. Т. Сокур. — К., 1952. – 68 с.
21. Сирдуліман Ф. И. Писемні Західних областей УССР / Ф. И. Сирдуліман Львов: Вид-во Львівського університета, 1963. – Т. 1. – 199 с.
22. Сирдуліман Ф. И. Писемні Советських Карпат / Ф. И. Сирдуліман. – К.: Из-во АН УССР, 1954. – 332с.
23. Талоч В. С. О численности птиц на Закарпатья в зимний период / В. С. Талоч. – Ужгород: «Карпати», 1965. – С. 116-118.
24. Турянтин И. И. Дикіе млекопитающіе и их нарузы из антропоценозов Украинских Карпат // Вопросы охраны природы Карпат / Турянтин И. И. — Ужгород: Карпати, 1969. – С. 190-214.
25. Турянтин И. И. Звери Советских Карпат, их хозяйственное и зоологическое значение: деморф. дисс. / Турянтин И. И. – Киев, 1972. – 40 с.

26. Турянин И. И. Об экологии подземной полевки *Microtus (Pitymus)* в Украинских Карпатах // Вопросы охраны природы Карпат / И. И. Турянин. — Ужгород : Карпати, 1969. — С. 222-237.

27. Турянин И. И. Фауна, хозяйственное и эпидемиологическое значение грызунов Закарпатской области / И. И. Турянин // Науч. зап. Ужгород. ун-та. — 1959. — С. 21-38.

28. Турянин И. И. Промислові звірі радянських Карпат / И. И. Турянин. — Ужгород, 1975. — 94с.

29. Турянин И. И. Хутрово-промислові звірі радянських Карпат / И. И. Турянин. — Ужгород, 1975. — 175с.

30. Хосецкий П. Б. Лісомисливське господарство Західного регіону України / П. Б. Хосецкий — Львів, 2012. — 40 с.

УДК 630

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ДУБОВО-БУКОВИХ НАСАДЖЕНЬ ДП «МУКАЧІВСЬКЕ ЛГ»

Е. В. Турыс, С. І. Кость

Кафедра лісівництва Ужгородського національного університету

У статті наведено матеріали дослідної роботи, в результаті якої поновлено закладену у 1960 році П.С. Молотковим пробну площу у молодих дубово-букових насадженнях Чинадіївського лісництва ДП «Мукачівське ЛГ». Метою дослідження було встановити оптимальну інтенсивність зрідження насадження під час виконання доглядових рубань для формування оптимального складу майбутнього насадження. Під час роботи проведено комплекс замірів і зроблено висновки.

Адреса: 88000, вул. Університетська, 14, м.Ужгород, Україна, e-mail: kaf-forest@uzhnu.edu.ua

TO THE ISSUE OF FORMING OF OAK-BEECH FORESTS IN THE MUKACHEVO STATE FOREST ENTERPRISE

E. Turys, S. Kostj

Department of forestry of Uzhgorod National University

In time of research work the plots, established in 1960 by P.S. Molotkov in young oak-beech forest stands in Chinadijevo forestry of Mukachevo state forest enterprise was restored, the dates of research work are presented in this article. The reason of the experiment was the determination of optimal thinning level of young oak-beech forest stands for forming of acceptable future forest stand structure. In time of investigation complex of measurements and conclusions were done.

Uzhgorod National University, 88000 Universitetska str., 14, Uzhgorod, Ukraine, kaf-forest@u-hnu.edu.ua

Найважливішим завданням лісового господарства України є раціональне та ефективне використання земель державного лісового фонду. Раціональне, безперервне, наближене до природи лісокористування є головним пріоритетом лісової політики України. У спадок лісівникам України залишилися великі площі насаджень, утворених на суцільних зрубках. Усі ці насадження були однолітковими і, переважно – монокультури [34].

Для вирощування високопродуктивних та стійких насаджень лісівничою практикою передбачено догляд за лісом – систему заходів, спрямованих на покращення росту, породного складу, продуктивності і якості деревостанів. Основним лісгосподарським заходом у цій системі в зоні Успішна реалізація наведених завдань можлива за умови наполегливого,

вчасного і системного виконання доглядових рубань з урахуванням типологічних особливостей насаджень, особливостей росту господарсько-цінних та супутніх порід. Немає досі ідеального рецепту інтенсивності і кратності виконання доглядових міроприємств. Кожні умови і склад насадження вимагають індивідуального підходу до їх виконання. Результат, здебільшого, залежить від кваліфікації лісівників, до функцій яких покладена дана робота [27, 32, 33].

Однак, в умовах виробництва є необхідність у розробці системних підходів для виконання доглядів у великих масштабах. Тому наукою активно досліджувалися різні варіанти інтенсивності і повторюваності доглядів з оглядом на умови і склад насадження [25, 28, 29, 31]. Саме для цього у молодняках в середині ХХ сторіччя в Закарпатській області науковцями Мукачівської ЛДС закладено низку експериментальних пробних площ, дані про які наведено нижче. На даний час, насадження у яких виділено пробні площі – середньовікові або пристигаючі. На цьому етапі настав час дати оцінку винесеним для експерименту показникам з відповідними висновками і можливими пропозиціями для виробництва [25].

На жаль, архівна інформація про місцезнаходження закладених проб Молоткова не повна або втрачена, тому віднайти і поновити їх досить складно. Нам вдалося повністю відновити і провести заміри на пробі № 15 у Чинадіївському лісництві ДП «Мукачівське ЛГ» у дубово-букових насадженнях. Роботи по пошуку і відновленню інших проб тривають і надалі.

Метою роботи є продовження дослідів з вивчення інтенсивності зріджень при рубках догляду на ППП№15 Чинадіївського лісництва, і обрання найоптимальнішої інтенсивності.

Для досягнення мети нами були поставлені наступні задачі:

- відновити ППП№15 у Чинадіївському лісництві ДП «Мукачівський лісгосп», закладеної П. С. Молотковим в 1960 році, у натурі;

- визначити вплив інтенсивності зрідження на продуктивність пристигаючого дубово-букового насадження;

- визначити вплив інтенсивності на товарну структуру деревостану;

- встановити оптимальну інтенсивність зрідження молодняків, що має позитивний ефект у питанні відновлення корінного дубово-букового типу деревостану з переважанням дуба скельного у складі.

Об'єктом досліджень є лісові насадження Чинадіївського лісництва ДП «Мукачівське лісове господарство».

Предмет досліджень – ефективність проведення рубок догляду в дубово-букових насадженнях та їх вплив на формування високопродуктивного і стійкого деревостану.

Методика дослідження полягає у:

• відновленні постійної пробної площі, закладеної в 1960-1961 рр., яка закладалася з метою вибору найбільш ефективного режиму рубки догляду;

• обмірі дерев на пробі і визначенні якісно-кількісних показників;

• камеральній обробці отриманих результатів дослідження;

• аналізі стану насадження на пробній площі і визначення найоптимальнішої інтенсивності рубок догляду.

Постійна пробна площа № 15 закладена 1960 року в Чинадіївському лісництві ДП «Мукачівське лісове господарство» з метою вибору ефективного режиму рубки догляду (її інтенсивності, повторюваності і ін. особливостей), який буде сприяти відновленню корінних деревостанів.

Постійна пробна площа № 15 складається з 4-ох секцій: контрольної, слабкого, середнього і сильного догляду. Кожна з них має величину 0,5 га. Довга сторона ППП розташована уперек схилу. В найбільш характерній ділянці кожної секції виділені облікові площадки величиною 0,1 га. У зв'язку з великою кількістю дерев (більше 100 тис. шт. на 1 га.) в межах облікових площадок по кутам для суцільного переліку відділені елементарні площадки розміром 5х5 м. Для спостереження за зміною складу трав'яної рослинності і